

Mirosław Wypych

Regionalne różnicowanie dynamiki przedsiębiorczości

Artykuł nawiązuje do opracowania *Geografia przedsiębiorczości w Polsce* („Przegląd Organizacji”, 1992, nr 9) i stanowi jego uzupełnienie o wątek dynamiczny. O ile uprzednio akcent położony był na charakterystyce regionalnego różnicowania poziomu przedsiębiorczości, obecnie interesują nas tendencje zmian, jakie zaszły w tym zakresie w latach 1991–1992. Okres dwu lat wydaje się być wystarczająco długi, aby można było stwierdzić istnienie określonych prawidłowości i sformułować wnioski uogólniające.

Przypomnijmy, że poziom przedsiębiorczości mierzony jest przy użyciu miary syntetycznej, obliczanej jako średnia arytmetyczna znormalizowanych wartości wskaźników natężenia. Wskaźniki natężenia określają relacje między liczbą podmiotów zaliczonych do tzw. sektora przedsiębiorczości, a liczbą ludności w poszczególnych województwach. Wartości miary syntetycznej zawierają się teoretycznie w przedziale (0,2) a wartość równa jedności oznacza, że dane województwo cechuje przeciętny (w skali kraju) poziom przedsiębiorczości.

Sektor przedsiębiorczości tworzą zakłady osób fizycznych, krajowe spółki prywatne, spółki z udziałem kapitału zagranicznego oraz zagraniczne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości. Stan liczbowy wymienionych grup podmiotów gospodarczych w okresie objętym analizą przedstawia się następująco:

	1990	1991	1992	1992/1990 (%)
Zakłady osób fizycznych w tys.	1135,5	1420,0	1630,6	143,6
Krajowe spółki prywatne	33239	47690	59002	177,5
Spółki z udziałem zagranicznym	1645	4796	10131	615,9
Zagraniczne przedsiębiorstwa drobnej wytwórczości	862	787	716	83,1

Głównym czynnikiem dynamizującym zmiany strukturalne w sektorze przedsiębiorczości są zatem spółki joint ventures, których liczba w latach 1991–1992 zwiększyła się ponad sześciokrotnie.

W celu charakterystyki tempa rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych województwach wartości miary syntetycznej określone na podstawie danych statystycznych według stanu z 31 grudnia 1992 porównano z analogicznymi wartościami obliczonymi na podstawie danych z koń-

ca 1990 roku. Miarą tempa rozwoju przedsiębiorczości jest więc różnica:

$$TRP_j = S_j^1 - S_j^0$$

gdzie:

j – oznaczenie województw,
 S_j^0, S_j^1 – wartości syntetycznych miar przedsiębiorczości dla województwa j w latach 1990 i 1992.

Dodatnia wartość różnicy TRP informuje nas, że przyrost liczby podmiotów reprezentujących przedsiębiorczość jest w danym województwie relatywnie wyższy niż przeciętnie w kraju i że województwo to w badanym okresie umocniło swoją pozycję na mapie przedsiębiorczości. Wartość ujemna świadczy o osłabieniu tej pozycji, co następuje wówczas, gdy liczba podmiotów sektora przedsię-

biorczości rośnie w tempie wolniejszym niż przeciętnie w kraju. Zmiany liczby ludności nie odgrywają tu zasadniczego znaczenia, są one stosunkowo nieduże w porównaniu ze zmianami liczby podmiotów.

Województwa podzielono na trzy klasy: o wysokim, przeciętnym i niskim tempie rozwoju przedsiębiorczości, przyjmując za podstawę następujące kryteria:

Wartość miary TRP _j :	Tempo rozwoju przedsiębiorczości:
powyżej 0,010	wysokie
od -0,010 do 0,010	przeciętne
poniżej -0,010	niskie

Rezultaty klasyfikacji przedstawia mapa uwidoczniona na rys.1. Wysokim tempem rozwoju przedsiębiorczości w minionych dwóch latach wykazało się 16 województw. W największym stopniu wartość miary syntetycznej zwiększyła się w woj. kaliskim (o 0,036).

W rankingu województw, według poziomu przedsiębiorczości, przesuńnięto się ono z pozycji 30 na 20 i awansowało z grupy regionów o niskim poziomie przedsiębiorczości do regionów reprezentujących przeciętny poziom przedsiębiorczości. W czołówce znalazły się ponadto województwa: piotrkowskie (TRP = 0,031), zamojskie (0,028), rzeszowskie (0,026) i wrocławskie (0,025).

Z kolei niskim tempem rozwoju przedsiębiorczości charakteryzuje się 17 województw. Największy bezwzględny spadek wartości miary syntetycznej odnotowały województwa: poznańskie (-0,079), ciechanowskie (-0,062), skierniewickie (-0,059), a w dalszej kolejności: wrocławskie, łódzkie i śląskie. Jeżeli weźmiemy pod uwagę zmiany w rankingu województw, na podkreślenie zasługują: spadek woj. wrocławskiego z pozycji 19 aż na 32 (degradacja z grupy regionów o przeciętnym poziomie przedsiębiorczości do regionów reprezentujących niski poziom przedsiębiorczości), ciechanowskiego z miejsca 14 na 21, toruńskiego – z 22 na 28 oraz skierniewickiego – z 6 na 9.

Generalnie można sformułować tezę o zmniejszaniu się przestrzennych rozpiętości w poziomie przedsiębiorczości. Niemniej jednak należy zauważyć, że

w skład grupy województw charakteryzujących się wysokim tempem rozwoju przedsiębiorczości wchodzi: województwa warszawskie i wrocławskie (reprezentują one wysoki poziom przedsiębiorczości) oraz 7 województw o przeciętnym poziomie przedsiębiorczości. Z drugiej strony, niskim tempem charakteryzują się m.in. województwa: białkopodlaskie i łomżyńskie (należą do regionów o bardzo niskim poziomie przedsiębiorczości) oraz elbląskie, konińskie i kieleckie (cechuje je niski poziom przedsiębiorczości).

Kolejne wnioski nasuwają się po analizie rysunku 1. Po pierwsze – sąsiadujące ze sobą województwa należące do tej samej klasy, tworzą swoistego rodzaju kompleksy przestrzenne. Największe z nich to: grupa 10 województw obejmujących Kujawy oraz częściowo Pomorze i Wielkopolskę, które cechuje niskie tempo rozwoju przedsiębiorczości oraz grupa 6 województw południowo-wschodniej Polski, które wykazują wysokie tempo rozwoju przedsiębiorczości. Po

drugie – odnotować można przypadki swoistego rodzaju dysproporcji, wyrażających się w tym, że sąsiadujące ze sobą regiony należą do dwóch krańcowo różnych klas. Przykładem może być niskie tempo rozwoju przedsiębiorczości w woj. poznańskim a wysokie w województwach: kaliskim, pilskim i gorzowskim.

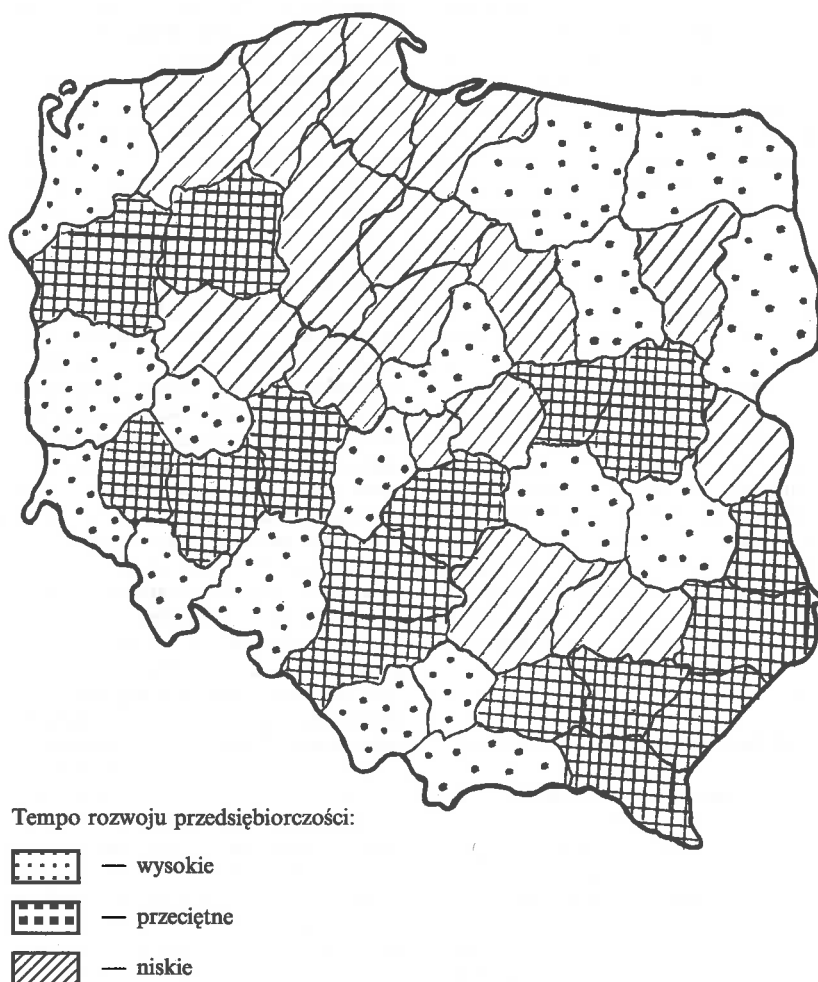
Ustalenie przyczyn tego stanu rzeczy wymagałoby kompleksowych badań. Niewątpliwie istotną rolę odgrywają tu uwarunkowania lokalizacyjne o charakterze geograficznym i infrastrukturalnym, podejmowanie działań stymulujących rozwój przedsiębiorczości przez władze, samorządy i społeczności lokalne, oddziaływanie takich czynników, jak stopień „nasyceń” przestrzeni ekonomicznej podmiotami gospodarczymi czy zjawisko przestrzennej dyfuzji przedsiębiorczości. Wydaje się jednak, że ze szczególną ostrością ujawnia się także wpływ dostosowawczych procesów transformacji systemowej, których przebieg w dużym stopniu ma charakter żywiołowy.

Najsilniej eksponowanym skutkiem tych procesów jest narastające bezrobocie. Wysokim bezrobociem dotknięte są zwłaszcza regiony nieprzystosowane strukturalnie do zmieniającego się otoczenia ekonomicznego i wymogów gospodarki rynkowej. Są wśród nich zarówno tzw. tradycyjne regiony przemysłowe, wymagające daleko idącej restrukturyzacji, jak i regiony o pogłębiającej się deprecjacji gospodarczej, w których należy podjąć działania aktywizujące.

Należałoby zatem sądzić, że wysokim tempem rozwoju przedsiębiorczości powinny charakteryzować się w pierwszej kolejności województwa o wysokiej stopie bezrobocia. Rozwój przedsiębiorczości sprzyja bowiem zagospodarowaniu nadwyżek siły roboczej i przyspiesza proces zmian strukturalnych. Tymczasem żadne z województw, w których stopa bezrobocia pod koniec 1992 r. przekroczyła 20% (suwalskie, olsztyńskie, elbląskie, słupskie, koszalińskie, wałbrzyskie) nie należy do grupy regionów wykazujących się wysokim tempem rozwoju przedsiębiorczości. Świadczy to przede wszystkim o braku centralnej makroekonomicznej polityki promowania i wspierania przedsiębiorczości.

W świetle słabości infrastruktury finansowo-kredytowej systemu popierania przedsiębiorczości powinny obejmować m.in. ułatwienia przepływu kapitału, promocję eksportu, pozytywną stymulację w sferze podatkowej, ułatwienia w dostępie do kredytów wspomagane systemem gwarancji kredytowych. Sprawy te tylko w bardzo ograniczonym zakresie mogą być rozwiązywane na szczeblu województw, albowiem obok środków finansowych wymagają także unormowań legislacyjnych. Jedynie centralna makroekonomiczna polityka promocji i wspierania przedsiębiorczości oraz koordynacja działań różnych podmiotów (problemy promowania i wspierania przedsiębiorczości leżą w sferze zainteresowania kilku ministerstw, urzędów centralnych, licznych instytucji i organizacji) umożliwi wykorzystywanie zarówno środków budżetowych, jak i tych pochodzących z zagranicy, m.in. w celu wspierania rozwoju przedsiębiorczości w regionach o szczególnie wysokim bezrobociu i wymagających intensywnych procesów restrukturyzacyjnych.

Mirosław Wypych

Rys. 1. Przestrzenne zróżnicowanie tempa rozwoju przedsiębiorczości w latach 1991–1992.

Autor jest doktorem habilitowanym w Zakładzie Przedsiębiorczości i Polityki Przemysłowej Uniwersytetu Łódzkiego.